

Силабус
навчальної дисципліни
Хорознавство
2024 навчальний рік

Освітня програма «Середня освіта («музичне мистецтво та англійська мова»)
Спеціальність 014 Середня освіта
Предметна спеціальність 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Викладач Бузова Олена Дмитрівна
Посилання на сайт
Контактний телефон 0980302882
E-mail викладача: e.d.buzova@gmail.com
Графік консультацій четвер, 11.00-12.00, ауд. 56204, корпус БДПУ 5Б

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
4 / 120	20	20	80	екзамен

Семестр: 6 семестр

Мова навчання: українська

Ключові слова: хорознавство, хоровий ансамбль, хорові жанри.

Мета та завдання курсу:

Інтегрований курс «Хорознавство» є одним із провідних теоретично-практичних курсів для студентів, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). Він розрахований для студентів 3 курсу (VI семестр) денної форми навчання. Важливість цієї дисципліни визначається специфікою роботи вчителя музики, спрямованої на практичну реалізацію завдань музично-естетичного виховання учнів засобами хорового співу. Оволодіння навичками керування хоровим колективом базуються на серйозній теоретичній основі і мають велике практичне значення для вчителів музики, керівників дитячих хорових колективів та викладачів музичних шкіл і становлять найважливіші задачі даної дисципліни.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Хорознавство» є вивчення історичних особливостей становлення та розвитку хорової музики; знайомство з кращими зразками видатних майстрів українського і іноземного хорового мистецтва, основними жанрами хорової музики; творчими рисами ведучих хорових колективів нашої країни; особливостями вокально-хорової техніки, практичної роботи диригента керуванні хором. Ознайомлення з основними принципами, прийомами та засобами аранжування, теоретичними і практичними навичками перекладення хорових творів для іншого складу виконавців.

Міждисциплінарні зв'язки: Успішному вирішенню завдань курсу сприяють міждисциплінарні зв'язки даного курсу з іншими дисциплінами, що забезпечують в комплексі фахову підготовку студента, а також посилюють його професійно – педагогічну спрямованість:

* «Теорія музики», «Сольфеджіо»: будова ладу; ладове тяжіння; означення темпу та агоніка; динаміка; особливості метро-ритму і ритмічного малюнку; особливості структури мелодії, її різновиди, мелодичні інтервали, з яких складається мелодія.

* «Аналіз музичних форм» забезпечує студента знаннями, які дають можливість визначити музичну форму твору та окремих його частин (період, речення. Фраза. Мотив).

* «Гармонія» надає диригенту можливість зрозуміти гармонічну мову хорового твору, її роль в створенні художнього образу; визначає роль кожного звуку в акорді для створення норм звучання при різних видах перекладів та хоровому звучанні партитури.

* На лекційних та практичних заняттях курсу «Хорознавство» студенти набувають теоретичні знання та практичні навички вокально-хорової техніки, співацького дихання, які удосконалюються на індивідуальних уроках «Постанови голосу». Диригент хору повинен досконало володіти технікою співу, вміти доступно і якісно пояснити та продемонструвати як брати дихання при співі, як утворюється вокальний академічний звук. Які існують резонатори, як виконувати при співі характер звуковедення LEGATO, NON LEGATO, STOCATTO, NON STOCATTO.

* Диригент повинен добре володіти грою на фортепіано, щоб емоційно і в характері відбулося перше знайомство хорового колективу з твором, який вони будуть співати. Оволодіння фортепіанною технікою виконання – це задача дисциплін «Спеціальний інструмент», «Додатковий інструмент».

* Мистецтво диригування, мануальна техніка рук, міміка обличчя – це мова, якою диригент розмовляє з хором при виконанні твору на сцені. Ці знання і практичні навички техніки диригування студенти вивчають на індивідуальних уроках дисципліни «Хорове диригування».

* «Хоровий клас» - це справжня практична лабораторія, в якій студент набуває практичні навички роботи з хоровим колективом і втілює комплекс теоретичних знань вище означених дисциплін. Проблематика курсу з теорії музики, гармонії, історії музики, історії хорового мистецтва, хорового диригування дає можливість для широких узагальнених уявлень щодо історії становлення та розвитку хорового мистецтва, закладає основи для розвитку вокально-хорової техніки, модель розвитку національної культури, теорії музичної естетики тощо. Крім цього, велика увага приділяється аналізу хорових творів, індивідуальних стилів провідних композиторів, особливостям композиційної структури хорових творів, значення певного композитора в розвитку того чи іншого жанру.

Мета курсу – виховати висококваліфікованого фахівця, здатного вирішувати важливі завдання музичного виховання в такому виді музичної діяльності, як хоровий спів; прищепити необхідні теоретичні знання і практичні вміння та навички для організації і проведення вокально-хорової роботи під час уроку музики та в позакласній роботі, для створення різних видів перекладів хорових творів.

Завдання курсу :

- виховання у студентів любові до хорового мистецтва;
- ознайомлення з історією хорового мистецтва і історією співацького виховання дітей на Україні;
- засвоєння знань про структуру, тип, вид хорового колективу, його вокальну організацію, жанри хорового виконавства;
- оволодіння навичками комплексного теоретичного, художньо-виконавського аналізу хорових творів;
- ознайомлення зі структурою, функціями голосового апарату, особливостями дитячих голосів та специфікою вокального виховання дітей;
- розвиток музичних здібностей /слуху, ритму, пам'яті, музичного й творчого мислення;
- ознайомлення з основними принципами вокально-хорової діяльності, засобами художньо-виконавської творчості в колективі, вокально-хоровими технологіями, специфікою їх використання на уроках музики та в системі позашкільної музичної освіти;
- формування навичок самостійного аналізу хорової партитури - усний та письмовий аналіз твору /загальний аналіз, музично-теоретичний, вокально-хоровий, виконавський /.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **знати:**

- історію хорового мистецтва і шляхи його розвитку;
- конкретні теоретичні і практичні навички організаційного та виконавського характеру;
- вокальні характеристики учасників хору та шкільного хорового колективу;
- принципи побудови репетиційної роботи

вміти:

- організовувати роботу академічних та дитячих хорових колективів;
- аналізувати хорову партитуру;
- самостійно працювати над хоровою партитурою;
- добирати високохудожній репертуар у дитячому та юнацькому хорі.

Основними формами роботи в процесі вивчення курсу «Хорознавство» є:

- виклад історико-теоретичного матеріалу викладачем з демонстрацією та аналізом прикладів хорових творів;
- знання автобіографічних даних композиторів;
- закономірності розвитку хорових жанрів;

- аналіз (анотація) хорових творів різних жанрів;
- демонстрація музичного матеріалу на інструменті;
- письмова контрольна робота.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ЗК 1. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми у галузі професійної діяльності із поглибленим рівнем знань та вмінь інноваційного характеру, достатнім рівнем інтелектуального потенціалу для вирішення проблемних професійних завдань у галузі середньої освіти (музичне мистецтво)</p> <p>ЗК2. Здатність самостійно приймати рішення та нести відповідальність за їх реалізацію. Здатність продовжувати нові ідеї.</p> <p>ЗК 3. Здатність ефективно спілкуватися, надавати складну комплексну інформацію у стислій формі усно та /або письмово із використанням сучасних інформаційно-комунікативних технологій та відповідною діловою мовою, у тому числі іноземною.</p> <p>ФК 1. Здатність навчати співвідносити індивідуальні можливості з поставленими творчими завданнями. Формувати уявлення про значення музичного мистецтва в умовах сучасного суспільства. Залучити учнів до виконання творчих та науково-дослідних завдань.</p> <p>ФК2. Здатність організовувати поетапно навчальний та репетиційний процес: постановка завдання, корегування діяльності, контроль та оцінювання її результатів: організація та забезпечення професійної діяльності в колективі, уміння</p>	<p>РН 4. Здатність використовувати належне комп'ютерне забезпечення для професійної діяльності.</p> <p>РН 5. Здатність демонструвати знання стандартів необхідних для наукового дослідження і публікування, включаючи критичну обізнаність та інтелектуальну чесність.</p> <p>РН 10. Здатність демонструвати знання про сутність, мету, завдання, зміст музичної освіти, характеризувати складові процесу музичного навчання і виховання.</p> <p>РН 14. Здатність демонструвати знання музичного репертуару, самостійно добирати твори для проведення уроків музичного мистецтва й організації позакласної музично-творчої діяльності</p> <p>РН 15. Здійснювати різні види аналізу музичних творів.</p> <p>РН 17. Здатність до виконавської інтерпретації музичних творів.</p> <p>РН 19. Здатність демонструвати знання методик музичної освіти.</p>

Зміст курсу:

Заліковий кредит 1

Змітовий модуль 1 «Хорознавство як навчальна дисципліна»

Тема 1. Вступ. «Хорознавство» як навчальна дисципліна. Хорова музика як вид музичного мистецтва. Основні поняття предмету. Основні завдання і мета курсу, вимоги до знань і вмінь студентів. Способи хорового виконання та основні напрямки хорового виконавства. Відомі хорові колективи України. Сучасні професійні, академічні і народні хори. Дитячі хори, їх особистості і виконавські можливості. Шкільна хорова пісня та сучасні проблеми дитячого хорового виховання.

Змітовий модуль 2 «Історія хорового мистецтва»

Тема 2. Джерела хорового мистецтва. Історія християнського хорового співу слов'ян. Походження християнського хорового співу Київської Русі. Хорове виконавство та розвиток хорової культури в історичному аспекті. Джерела хорового мистецтва. Жанри хорової музики. Виявити характерні особливості розвитку хорової культури України та Росії у взаємозв'язку основних напрямків: народної, духовної та світської орієнтації.

Заліковий кредит 2

Змітовий модуль 3 «Хоровий колектив як вокальна організація»

Тема 3. Тип і вид хору. Характеристика однорідних, мішаних, дитячих хорів. Розташування хору. Характеристика хорової звучності. Хорові партитури (визначення термінів «хорова партія», характеристика її загального і робочого діапазонів, регістрів, тембру, технічних і художніх можливостей). Кількісний склад партій і хорів. Розташування хорового колективу на сцені і в хоровому класі. Хорові партії та характеристика голосів. Діапазони хорових партій. Визначення типу співацького голосу.

Змітовий модуль 4 «Теоретичні основи хорового виконання»

Тема 4. Вокально-ансамблева техніка. Співацька установа (установа голови, корпусу, шиї, ніг) – основа звукоутворення. Співацьке дихання. Основні види співацького дихання. Значення дихання в хоровому співі. Процес звукоутворення. Атака звуку (тверда, м'яка, придихання). Різні види характеру звуковедення (legato, non legato, non staccato, staccato). Формування голосних звуків у співі. Спів затуленим ротом. Будова голосового апарату. Органи дихання. Особливості його функціонування. Хрящі, м'язи, повітряні пазухи; формування вокального звуку в резонаторах (головний, грудний). Охорона дитячого голосу. Захворювання голосового апарату (інфекційні, професійні).

Заліковий кредит 3

Змітовий модуль 5 «Хоровий ансамбль»

Тема 5. Ансамбль хору. Фактура. Теситура. Ансамбль хору. Значення ансамблю як одного з головних елементів хорової звучності. Загальний та приватний ансамбль. Залежність приватного ансамблю (ансамблю окремої хорової партії) від кількості та якості голосів в партіях. Різновиди хорового ансамблю: унісонний, інтонаційний, дикційний, тембровий, ритмічний, темповий, динамічний, природний, штучний. Шляхи досягнення ансамблю. Значення співацьких вправ для досягнення ансамблю в хорі. Фактура. Розуміння фактури в хоровому творі. Різновиди фактури – гармонічна, гомофонно-гармонічна, поліфонічна (класична поліфонія, імітаційна, народно-підголосочна, канон), соліст з хором. Особливості створення динаміки. Вплив динаміки на створення якісної фактури твору. Теситура. Ансамбль в залежності від теситурних умов твору.

Змітовий модуль 6 «Техніка хорового співу»

Тема 6. Хоровий стрій. Види хорового строю. Хоровий стрій – один з головних елементів хорової звучності. Стрій мелодичний, гармонічний. Мелодичний стрій: досягнення унісону в партії шляхом виконання законів правильного інтонування інтервалів, ступенів ладу в мажорі та мінорі. Гармонічний, вертикальний стрій і його зв'язок з мелодичним строєм. Інтонування акордів. Взаємозв'язок дихання і строю, вокалу і строю. Розвиток слухових здібностей співаків. Умови, які впливають на стрій.

Тема 7. Дикція в хоровому співі. Дикція – один із головних засобів розкриття художнього змісту хорового твору. Особистості співацької дикції. Артикуляційний апарат. Хоровий спів, як поєднання слова та музики. Значення мови в музичному творі. Особливості вимови українського тексту у співі. Особливості вимови російського тексту у співі.

Тема 8. Засоби музичної виразності у хоровому виконавстві. Процес виконання хорового твору. Специфіка темпометроритму у хоровому виконавстві. Особливості створення динаміки у хоровому звучанні. Фразування хорового твору.

Заліковий кредит 4

Змітовий модуль 7 «Теоретична та управлінська діяльність диригента хору»

Тема 9. Професійна діяльність диригента хорового колективу. Диригент хору, його професійно важливі властивості та особистісні якості. Аналіз хорової партитури. Умовно-скорочений запис в хоровій літературі. Робота диригента з хоровою партитурою. Функції та принципи розучування хорового твору. Етапи розучування. Основні методи та форми розучування хорового твору. Аналіз хорового твору і шкільної пісні.

Змітовий модуль 8 «Організація хорового колективу»

Тема 10. Організація шкільного хору. Педагогічна діяльність диригента хору. Хоровий колектив і етапи його становлення. Особливості репетиційної роботи. Розспівування хору і принципи підбору вокальних вправ. Унісонні та октавно-унісонні розспівування. Гармонічні розспівування хору. Прийоми задавання тону. Робота над репертуаром в шкільному хоровому колективі. Організація концертних виступів шкільного хору.

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		50	100
Практичні заняття	36		

Самостійна робота (бесіда за запропонованими темами для самостійного опрацювання, поезії напам'ять)	14		
Підсумковий контроль		50	
Екзамен:	50		

Таблиця 2. Розподіл набраних студентом балів під час поточного контролю

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Практичне заняття 1	2	4	6	8
Практичне заняття 2	2	4	6	8
Практичне заняття 3	1	4	6	10
Практичне заняття 4	1	6	6	10
Максимальна кількість набраних балів	6	18	24	36

Таблиця 3. Розподіл набраних студентом балів під час самостійної роботи

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Самостійна робота 1	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 2	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 3	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 4	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 5	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 6	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 7	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 8	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 9	0,2	0,6	1	1,4
Самостійна робота 10	0,2	0,6	1	1,4
Максимальна кількість набраних балів	2	6	10	14

Таблиця 4. Розподіл набраних студентом балів під час підсумкового контролю

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	Відмінно
Екзамен: Аспекти оцінювання				
Повнота розкриття теми: аналіз, порівняння і критичне	5	8	10	15

узагальнення, знання з дисципліни хорознавство.				
Адекватність наведених прикладів, знання музично-хорового матеріалу	5	8	10	15
Аргументованість, логічність й послідовність відповіді, адекватне використання музичної термінології; переконливість викладу .	3	5	8	10
Знання світового контексту, культурного, музичного й історичного аспектів	3	5	8	10
Максимальна кількість набраних балів	16	26	36	50

Таблиця 5. Шкала оцінювання поточного та підсумкового контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
39-50	відмінно	зараховано	A (відмінно)
32-38	добре		B (добре)
26-31			C (добре)
21-25			задовільно
14-20	E (задовільно)		
8-13	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-7	Незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час екзамену (50+50=100) та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Таблиця 6. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	Відмінно	зараховано	A (відмінно)

78-89	Добре		V (добре)
65-77			C (добре)
58-64	Задовільно		D (задовільно)
50-57			E (задовільно)
35-49	Незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	Незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Основні

1. Андрос Н. Українська хорова література. Київ, 1991. 125 с.
2. Альпакова І. Хорознавчий лексикон: посібник з хорознавства. Склянка часу*Zeitglas, 2011.
3. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції. Київ: «Український світ», 2002. 440 с.
4. Богданова Ж. Основи хорovedення. Учебное пособие. – Минск: БГПУ, 2009. – 132с.
5. Боларський А. Хоровий клас і практика роботи з хором. К.: Музична Україна, 1987. – с.
6. Єгоров О. Теорія і практика роботи з хором. К., 1969. – С.12-61
7. Варламов Д.И. Артикуляція в дирижуванні /Д.И.Варламов //Оркестр. – 2013. - №1-2. С.14 -16
8. Колесса М. Основи техніки диригування. Київ, 1973. 198 с.
9. Корольок Н. Корифеї української хорової культури ХХ століття. Київ: Музична Україна, 1994. 204с.
10. Горбенко С.С. Дитяче хорове виховання в Україні. К.: Інститут змісту і методів навчання, 1999. – с.
11. Коломоєць О.М. Хорознавство: навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів. К.: Либідь, 2001. – 1223с.
12. Левандо П.П. Хоровая фактура / П.П. Левандо. – Л., 1984. – 93с.
13. Огороднов Д.Е. Музыкально-певческое образование детей в общеобразовательной школе. Київ. «Музична Україна», 1988. – с.
14. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. – К.: ун-т ім.Б.Грінченка, 2013. – 248с.
15. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – К.: Держмузвидав, 1962. – 202 с.
16. Плющик Є. В., Омельчук В. В., Федорченко В. К. Лекції з курсу “Хорознавство”. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 191 с.
17. Серганюк Л. І. Методика аналізу хорових творів: навчально-методичний посібник для викладачів і студентів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: Прикарп. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2015. 191 с.
18. Смирнова Т. А. Хорознавство (історія, теорія, методика): Навчальний посібник. Видання третє, доповнене. Харків: ХНПУ, 2018. 212 с.
19. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – К., 1960. – 240 с.
20. Ятло Л.П. Теорія та методика роботи з дитячим хором. Навч. посібн. – 2-е вид. – Умань: РВЦ «Софія» 2009. – 172с.

Додаткові

1. Антонович М. Мисика sacra: збірник статей з історії української церковної музики. Львів: Інститут українознавства ст. І. Крип'якевича НАН України, 1997. 261 с.
2. Афонченко М. Українська хорова духовна музика. Рівне, 1998. 184 с.
3. Герасимова–Персидська Н. Хоровий концерт на Україні в XVII – XVIII ст. Київ: Музична Україна, 1978. 182 с.
4. Доронюк В. Д., Зваричук Ж. Й. Шкільне хорознавство: навчальний посібник для викладачів і студентів музичних факультетів вищих навчальних закладів. Івано-Франківськ: ПНУ, 2008. 336 с.
5. Загайкевич М. Михайло Вербицький: сторінки життя і творчість. Львів: Місіонер, 1991. 146 с.
6. Іванов В. Співацька освіта в Україні у XVIII ст. Київ: Музична Україна, 1997. 289 с.
7. Історія української музики: в 6 т. / редкол.: М. М. Гордійчук (голова) [та ін.]. Київ: Наукова думка, 1989–1992.
8. Кияновська Л. Галицька музично культура ХХ – ХХІ століття. Чернівці: Книги – ХХІ ст., 2007. 420 с.

9. Кудрик Б. Огляд історії української церковної музики. Львів: Інститут українознавства ст. І. Крип'якевича НАН України, 1995. 128 с.
10. Лащенко А. П. З історії київської хорової школи. Київ: Музична Україна, 2007. 197 с.
11. Лугovenko В., Ніколаєва Н. Українська хорова література. Київ: Музична Україна, 1985. 64 с.
12. Маценко П. Нариси до історії української церковної музики. Київ, 1994. 143 с.
13. Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до музичної академії у Львові: у 2 т. Львів: Сполом, 2003. Т. 1.: Від доби міських музикантів до Консерваторії [поч. XV ст. – до 1939 р]. 287 с.; Т 2.: Від Консерваторії до Академії (1939 – 2003). 200 с.
14. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі. Київ: «Музична Україна», 1986. 96 с.
15. Демцюх З. Виконавсько-хорові проблеми кантати Лесі Дичко, «Червона калина»: навчально-методичний посібник. Львів: Сполом, 2013. 56 с.
16. Ковалик П. А. Хорове виконавство як феномен творчої взаємодії (з досвіду київської хорової школи): автореф. дис. на здобуття наук. Ступеня канд. мистецтвознав.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Київ, 2002. 19 с.
17. Корній Л. Історія української музики. Київ–Харків–Нью-Йорк: Видавництво М. П. Коць, 1996. Ч. 1-3.
18. Ферендович М. Українські співочі товариства Львова та їх керівники (1900–1939 рр.). Молодь і ринок: науково-педагогічний журнал Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. № 2 (73). лютий. С. 145–154.
19. Ферендович М. Проблеми репертуару українських співочих товариств Львова періоду 1900–1939 років. Родина Колессів – спадкоємність науково-мистецьких традицій (з нагоди 140-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси): збірник наукових праць та матеріалів. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013. С. 665–672. (Серія «Українська філологія: школи, постаті, проблеми». Вип. 13).

Інформаційні ресурси

1. *Бердянський державний педагогічний університет*. – Режим доступу : <http://bdpu.org/>